

2021-ci ilin 6 ayı üzrə Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI

2021-ci ilin I yarımilliyində tədiyə balansı¹ əsasən qlobal əmtəə bazarlarında qiymətlərin bərpası və qeyri-neft ixracının genişlənməsindən təsirlənmişdir. Cari əməliyyatlar balansında 1.9 mlrd.\$ profisit, kapital və maliyyənin hərəkəti hesabında isə 0.6 mlrd.\$ kəsir yaranmış, ehtiyat aktivləri 1.3 mlrd.\$ artmışdır. Bu dövrdə xam neftin orta qiyməti 58\$/barel olmuş, qeyri-neft ixracı isə 20% artmışdır.

Cədvəl 1. 2021-ci ilin 6 ayı üzrə tədiyə balansının əsas göstəriciləri, mln.\$

Cari əməliyyatlar balansı	1 878.4
Xarici ticarət balansı	3 518.9
Xidmətlər balansı	- 1 300.5
İlkin gəlirlər balansı	-558.4
- <i>İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası</i>	-586.3
Təkrar gəlirlər balansı	218.4
Kapital hesabı	-4.6
Maliyyə hesabı	-578.5
Xalis maliyyə aktivləri	695.6
<i>o cümlədən:</i>	
- <i>xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar</i>	182.7
- <i>portfel investisiyaları</i>	255.0
- <i>digər investisiyalar</i>	257.9
Xalis maliyyə öhdəlikləri	117.1
<i>o cümlədən:</i>	
- <i>Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar</i>	2 635.7
- <i>cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası</i>	-2 559.1
- <i>neft bonusu</i>	452.1
- <i>portfel investisiyaları</i>	0.6
- <i>digər investisiyalar</i>	- 412.2
Balanslaşdırıcı maddələr	- 34.0
Tədiyə balansının ümumi saldosu (ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi; "+" artım, "-" azalma)	1 261.3

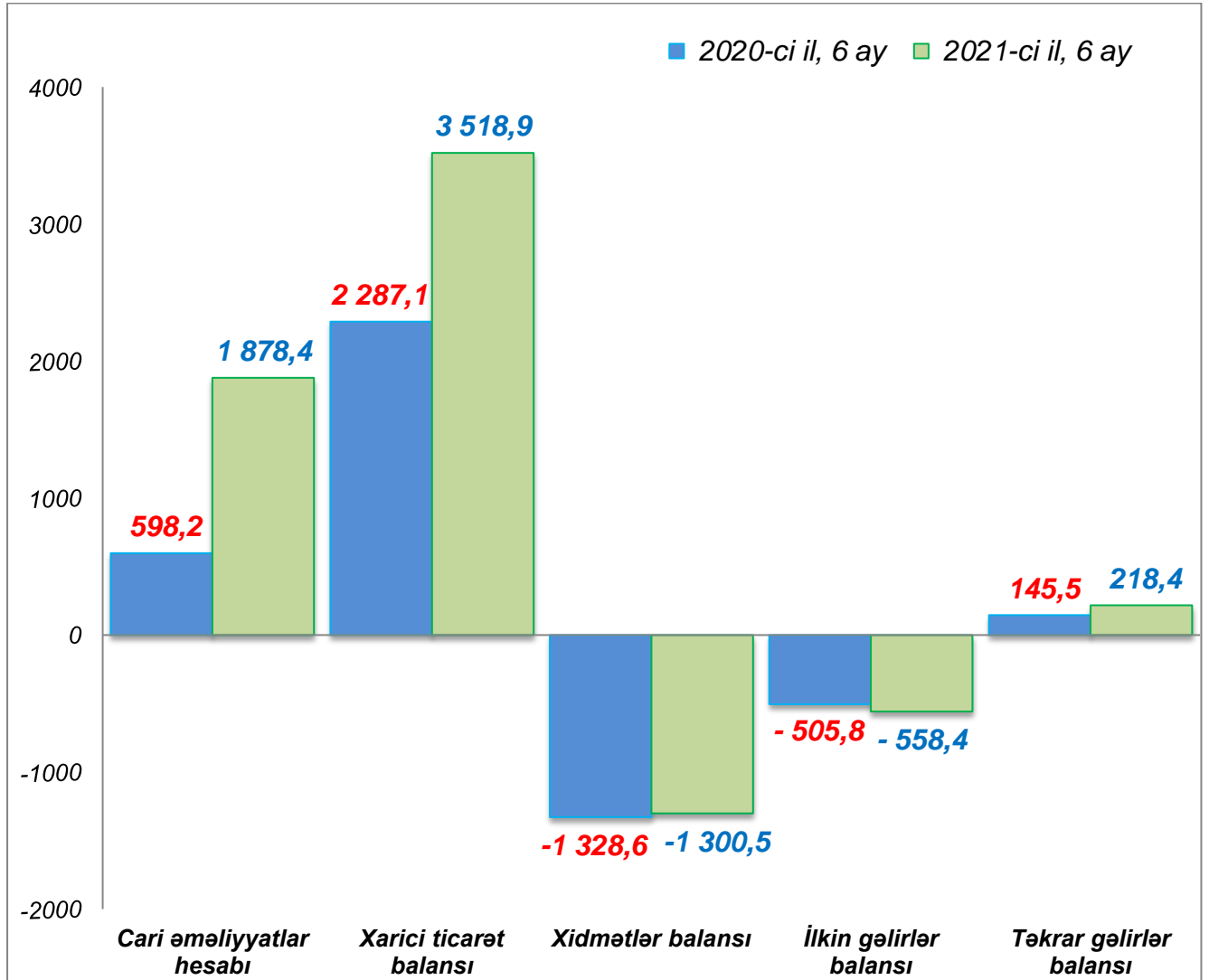
Qeyd: Tədiyə balansı hesablamalarında xam neftin faktiki orta qiyməti 57.7\$ (2020-ci il, 6 ay 41.8\$) olmuşdur.

¹ Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı <https://uploads.cbar.az/assets/4f9ced2ebffd8b2fb6149f920.pdf> səhifəsinə müraciət edilə bilər.

Cari əməliyyatlar hesabı

2021-ci ilin 6 ayı üzrə cari əməliyyatlar hesabının profisiti 1.9 mlrd.\$ və ya ÜDM-in 8%-ni təşkil etmişdir (2020-ci ilin 6 ayı üzrə 598.2 mln.\$ profisit olmuşdur). Neft-qaz sektoru üzrə CƏB profisiti ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən (ö.i.m.d.n.) 40.7% artaraq 4.6 mlrd.\$, qeyri-neft sektoru üzrə CƏB kəsiri isə 1.8% artaraq 2.7 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur.

Qrafik 1. 2021-ci ilin 6 ayı üzrə cari əməliyyatlar hesabı, mln.\$

Xarici ticarət balansı

2021-ci ilin 6 ayı üzrə xarici ticarət dövriyyəsi 13.2 mlrd.\$ təşkil etmiş, neft-qaz sektoru üzrə 6.4 mlrd.\$-lıq profisit qeyri-neft sektoru üzrə 2.9 mlrd.\$-lıq kəsiri bağlamış və nəticədə xarici ticarət balansında 3.5 mlrd.\$ həcmində profisit yaranmışdır. Hesabat dövründə Azərbaycanın dünyanın 172 dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 13.6%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 86.4%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür.

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 8.4 mlrd.\$ (18% artım) təşkil etmişdir. Dövr ərzində əsasən dünya neft bazarlarında xam neftin ö.i.m.d.n. bahalaşması (38%) səbəbindən neft-

qaz sektoru üzrə ixracın həcmi 17.8% artaraq 7.3 mlrd.\$ olmuşdur. İxrac olunmuş neft məhsullarının (5.9 mlrd.\$) 5.6 mlrd.\$-ı xam neftin, 352 mln.\$-ı isə neft emalı məhsullarının payına düşür. 2021-ci ilin 6 ayı üzrə qeyri-neft ixracı 19.8% artaraq 1.1 mlrd.\$ olmuşdur.

Əmtəə idxalı. 2021-ci ilin 6 ayı üzrə əmtəə idxalı *ö.i.m.d.n.* 0.9% artaraq 4.8 mlrd.\$ təşkil etmişdir, o cümlədən istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 2.4 mlrd.\$ olmuş, bunun da 806 mln.\$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür. Qeyri-neft sektoru üzrə idxal 0.7% artaraq 4 mlrd.\$ olmuşdur. Qeyri-neft idxalının strukturunda gəmilər, qayıqlar və üzən konstruksiyaların (5.7 dəfə), şəkərin (47.6%), dəmiryol nəqliyyat vasitələrinin (2.7 dəfə), əczaçılıq məhsullarının (40.2%), minik avtomobillərinin (39.3%), tütün və tütün məhsullarının (28.5%), mebel məhsullarının (25.3%), ağac məmulatlarının (15.8%), dənli bitkilərin (15.5%), tərəvəz məhsullarının (9.2%) və kağız məmulatlarının (8.1%) idxalı artmış, uçuş aparatlarının (6.6 dəfə), metalların (39.6%), sabun və yuyucu vasitələrin (10.4%) idxalı isə azalmışdır.

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 9.1% təşkil edərək 0.4 mlrd.\$ olmuşdur.

Cədvəl 2. İdxalın strukturu, mln.\$

	2020-ci il, 6 ay		2021-ci il, 6 ay	
	<i>Məbləğ</i>	<i>Xüsusi çəkisi, %-lə</i>	<i>Məbləğ</i>	<i>Xüsusi çəkisi, %-lə</i>
İdxal - cəmi	4 789.6	100.0	4 833.9	100.0
o cümlədən:				
1. İstehlak malları	2 115.7	44.2	2 351.0	48.6
- ərzaq məhsulları	730.0	15.2	805.9	16.7
- digərləri	1 385.7	29.0	1 545.1	31.9
2. Investisiya yönümlü mallar	375.5	7.8	440.3	9.1
3. Digər mallar	2 298.4	48.0	2 042.6	42.3

Xidmətlər balansı

2021-ci ilin 6 ayı üzrə xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində xidmətlərin ümumi həcmi 4.4 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bunun 2.9 mlrd.\$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 1.5 mlrd.\$-ı isə Azərbaycan rezidentləri tərəfindən xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Ümumilikdə, xidmətlər balansında yaranan kəsir 2.1% azalaraq 1.3 mlrd.\$ olmuşdur. Neft-qaz sektoru üzrə xidmətlər balansının (əsasən tikinti xidmətləri və digər işgüzar xidmətlər) kəsiri 976.9 mln.\$ (20.1% azalma) olmuşdur. Qeyri-neft sektoru üzrə xidmətlər balansının kəsiri isə 323.6 mln.\$ (3.1 dəfə artım) olmuşdur.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 41.6%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 1.8 mlrd.\$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 60.6%-i qeyri-rezidentlərin

Azərbaycanın nəqliyyat xidmətlərindən istifadəsi ilə əlaqədardır. Azərbaycan rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri 1.1 mlrd.\$, qeyri-rezidentlərin Azərbaycan rezidentlərinə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri isə 721.6 mln.\$ təşkil etmişdir.

Dövr ərzində qeyri-neft sektoru üzrə nəqliyyat xidmətlərinin ixracı *ö.i.m.d.n.* 11.9%, idxalı isə 14.1% artmışdır. Nəticədə nəqliyyat xidmətləri üzrə 2020-ci ilin 6 ayında 56.5 mln.\$ olan profisit 6.9 dəfə artaraq 2021-ci ilin 6 ayında 389.5 mln.\$ təşkil etmişdir.

2021-ci ilin I yarımilində qarşılıqlı turizm xidmətlərinin dövriyyəsi 2.2 dəfə azalaraq 252.1 mln.\$ təşkil etmişdir. Hesabat dövründə turizm xidmətləri üzrə ixrac 63.6 mln.\$, idxal isə 188.5 mln.\$ olmaqla 124.9 mln.\$ həcmində kəsir yaranmışdır. Bu dövrdə xaricə səfər edən Azərbaycan vətəndaşlarının sayı 3.3 dəfə, Azərbaycana gələn xarici vətəndaşların sayı isə 2.1 dəfə azalmışdır.

Xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin həcmi 188.5 mln.\$ olmuşdur. Bunun 90.2%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı olmuşdur (*məlik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla*).

Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə göstərilən tikinti xidmətlərinin həcmi 4.2 dəfə azalaraq 1.7 mln.\$ təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən digər işgüzar xidmətlərin həcmi isə 42.7% artaraq 418 mln.\$ olmuşdur.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə ilkin gəlirlər balansında neft-qaz sektoru üzrə 888.9 mln.\$ kəsir, qeyri-neft sektoru üzrə isə 330.4 mln.\$ profisit olmuşdur. Nəticədə ilkin gəlirlər balansında kəsir 558.4 mln.\$ təşkil etmişdir.

İlkin gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 2.3 mlrd.\$ olmuşdur. Bunun 62.1%-i (1.4 mlrd.\$) Azərbaycandan qeyri-rezidentlərə ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (989.9 mln.\$) xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xam neft şəklində repatriasiya), qiymətli kağızlar portfeli üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən faizlər (173.9 mln.\$), xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (147.3 mln.\$) və digər ödənişlər (126.6 mln.\$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi həcmi 844 mln.\$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Daxilolmalar 531.2 mln.\$, ödənişlər isə 312.8 mln.\$ təşkil etmişdir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 92.5%-i xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 6.2%-i ölkəyə gətirilən humanitar və yardım mallarının həcmi, 1.3%-i isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Ölkəyə göndərilən pul baratlarının həcmi 32% artaraq 491.4 mln.\$, ölkədən çıxarılan pul baratlarının həcmi isə 15.8% artaraq 256.1 mln.\$ olmuşdur. Nəticədə pul baratları üzrə 235.3 mln.\$ müsbət saldo yaranmışdır.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 218.4 mln.\$ (1.5 dəfə artım) təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2021-ci ilin 6 ayı üzrə ölkənin xalis maliyyə aktivləri 695.6 mln.\$ artmışdır. Bu göstərici xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (182.7 mln.\$), portfel investisiyaları (255 mln.\$) və digər investisiyalar (257.9 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Hesabat dövründə ölkənin xalis maliyyə öhdəlikləri isə 117.1 mln.\$ artmışdır ki, bu da xaricdən cəlb olunmuş xalis birbaşa investisiyalar (76.6 mln.\$), neft bonusu (452.1 mln.\$), portfel investisiyaları (0.6 mln.\$) və digər investisiyalar (-412.2 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Cədvəl 3. 2021-ci ilin 6 ayı üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri, mln.\$

	<i>Aktivlər</i>	<i>Öhdəliklər</i>
Birbaşa investisiyalar	182.7	76.6
- <i>neft-qaz sektoru</i>	46.0	-367.6
- <i>digər sektorlar</i>	136.7	444.2
Neft bonusu		452.1
Portfel investisiyaları	255.0	0.6
Digər investisiyalar	257.9	-412.2
- <i>ticarət kreditləri və avanslar</i>	243.1	194.1
- <i>kreditlər və ssudalar</i>	4.8	-574.8
- <i>depozitlər və nağd valyuta</i>	10.0	-31.5
C Ə M İ	695.6	117.1

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 2.6 mlrd.\$ olmuşdur.

Ölkə iqtisadiyyatına yatırılmış birbaşa investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 82.8% təşkil etmişdir.

² Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansı üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir.

2021-ci ilin 6 ayı üzrə tədiyə balansında birbaşa investisiyalar maddəsinin neft-qaz sektoru üzrə xalis maliyyə öhdəliklərinin (-367.6 mln.\$) azalması cəlb olunmuş investisiya ilə (2 182.0 mln.\$) kapitalın repatriasiyası (2 549.6 mln.\$) arasındakı fərqdən formalaşır.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 453.7 mln.\$ (38.1% artım) olmuşdur.

Portfel investisiyaları

Portfel investisiyaları üzrə xalis maliyyə aktivləri 255 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 0.6 mln.\$ artmış, nəticədə portfel investisiyaların axınları üzrə 254.4 mln.\$ mənfi saldo yaranmışdır.

Hesabat dövründə portfel investisiyaları üzrə aktivlər əsasən neft-qaz (11.4 mln.\$) sektorunun hesabına azalmış, dövlət (125.6 mln.\$), bank (100.2 mln.\$) və özəl (40.6 mln.\$) sektorların hesabına isə artmışdır. Öhdəliklər isə dövlət (2.9 mln.\$) sektorunun hesabına azalmış və özəl (3.5 mln.\$) sektorunun hesabına artmışdır.

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 4.8 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 574.8 mln.\$ azalmışdır. Kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə öhdəlikləri bank sektorunun kreditləri (1.9 mln.\$) hesabına artmış, birbaşa dövlət kreditləri (254 mln.\$), dövlət təminatlı kreditlər (151.8 mln.\$), neft-qaz sektorunun kreditləri (142.1 mln.\$), firmaların və digər müəssisələrin kreditləri (28.8 mln.\$) hesabına isə azalmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə xalis maliyyə aktivləri 10 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 31.5 mln.\$ azalmışdır.

Ehtiyat aktivləri

2021-ci ilin 6 ayı üzrə ölkənin ehtiyat aktivləri 1.3 mlrd.\$ məbləğində artmışdır.